

POWAŻNOŚĆ (88) *sb f*

Oba o jasne, a pochylone.

sg *N* poważność (36). ◇ *G* poważności (16). ◇ *D* poważności (6). ◇ *A* poważność (20). ◇ *I* poważnością (6). ◇ *L* poważności (4).

Sł stp brak, Cn s.v. powaga, Linde XVI – XVIII w.

1. *Poważanie, uznanie; autorytet, prestiż; znaczenie; auctoritas Mącz, Calag, Calep, Cn; dignitas Mącz, Cn; gravitas Calag, Cn; existimatio, honorificentia Mącz; amplitudo, granditas, pondus Cn (72): Mącz 12b; BiałKat 36; Iákořz fie tego Kościoła trzymać niemamy/ który aż do wyznánia rodzáiu ludzkiego od Apoftolŕkiewy Stolice/ przez náftępowánie porządne iednego Biskupa zá drugim [...] zówfze gorę y przodek poważności otrzymał? WujJud 116v; Trzymá mię w kościele Bożym wyznánie wŕzytkich narodow/ y poważność cudy záchtëa/ nádzieią vchowánaSkarJedn 33; CzechEp 200; Calep 118b; WujNT 17.*

poważność czego (22): KuczbKat 75, 150; Heretycy ci fą/ ktorzy łowem Bożym przeciw łowu Bożemu walczą: [...] áby niepráwości myśli fwoiey poważnością łowá Bożego zálećili. WujJud 21, 28v, 119; RejPosWstaw [143²] marg; Tym bowiem łpofobem y drogą [tj. mając zgodny senat, który zatwierdza prawa i dekrety] Máyełtat pánowánia tym więcey będzie vtwardzony y poważność práwá v wŕzytkich będzie ławnieyfza y pewnieyfza. Phil 3; WujNT 193 marg, Zzzzz4; Tu Heretyk ták przypárty co rozumiełz gdzie łtrzeli? ináčzey nie ieno záprzec kŕiąg obiáwiená Ianá s. poważności. WysKaz 36; SarnStat 27, 1309; [iżbyśmy się strzegli takich przezwisk, przez które bywa łzona poważność prawdy Bożey AktaSynod I 68]. Cf »poważność Kościoła«, »poważność sądu«, dla poważności czego.

poważność okolo czego (1): WujNT 9 cf »władza i poważność«.

poważność czyja [w tym: G sb i pron (14), sw(oj)a (2), ai poss (1)] (17): RejPs 150; Existimationi suae consulere, Mieć wzgląd na fwą poważność. Mącz 111b; Mihi ante oculos versatur Reipub. dignitas, quae me ad se rapit, Leży mi ná oczu wiye mi fie przed oczymá poważność Rzeczypołpotey ktora mie do fiebie prziciąga. Mącz 488b; KuczbKat 235; WujJud 65v, 116v; WujJudConf 27v, 92; StryjKron 562; Kryftus [...] modlił fię/ áby oná załługá człowieczeńftwá iego [...] przyniofzła [!] mu nie ták dálece z załlugi á próŕby/ iáko więcey [...] z poważności iego przyrodzoney łkutek iemu powinney chwały przedwieczney Bofkiewy CzechEp 200, 200; WujNT 467; co fię tknie poważności tey łtárodawney Fámiliey/ tedy po Krolewfkiey dołtoyności w tym Kroleŕtwie [...] zówfze mieyfce niemal pierwŕze miáła. WysKaz 40; SarnStat 38; PowodPr 20; SkarKazSej 659b; [Nád [to] przyŕtępuie poważność wŕzytkich Theologow/ y Canoniftow/ ktorzy ten Kontrákt łłufzny być powiádaią. ŚmigłLichwa 33; GilPos 41v]. Cf dla poważności czyjej.

W połączeniach szeregowych (4): Ansehen. Poważność/ Zacność et záwołánie. Gravitas, autoritas. Pondus autoritatis. Calag 27b; CzechEp 200; RybGęŕli A3; poważność y moc y władza krolewfkiego máiełtatu ołfábiáła/ fáłfzywym y nieroŕtropnym wolności łzkodliwey rozłzerzánim/ ścińniona y łkrocona. SkarKazSej 659b; [WerReguła 19].

Zwroty: »[jakiej], w [jakiej] poważności być« [w tym: u kogo (1)] [szyk zmienny] (3): Hiłzpan teź był Quintilianus/ Orator y Philozoph przednie náuczony/ wielkiewy poważności v Cefárzá Gálby BielKron

280; *KwiatKsiąż* G3v; *Primario loco esse*, W pierwszej poważności być. *Mącz* 322a; [KOściół zawniży iedt iedney poważności. *HerbOdpow* H5 marg].

»mieć poważność« [w tym: przed kim (1), [u kogo], w sobie (1)] = *dignitate excellere* *Mącz* [szyk zmienny] (3): *Eo est nostra pluris autoritas*, Tym więcej waży powagą nález/ albo tym mamy więtlzą poważność. *Mącz* 307a, 46b; *WujJudConf* 27v; [Apoštoł iákoby przymuszony/ vdał lie ná opifowanie ípraw íwoich/ [...] dáleko nád iníze wízytki Apoštoły zacnieyízych/ co dla tego okazał/ áby on v nich [...] miał íwoię poważność/ á oni áby byli wzgárdzeni *GilPos* 41v].

[»w poważności mieć«: Písmá Swięte kázdy w wielkíey poważności mieć ma *HerbOdpow* F, D3v.]

»utracić poważność [czego = spowodowaną czym]« (1): *Existimationem pudoris sui amittere*, Vtracić chwałę á poważność wítdliwoíci. *Mącz* 111b.

»uwłóczyć (a. uwłaczać) poważności« = *minuere auctoritatem* *Mącz* [szyk zmienny] (3): *Detrahere de auctoritate Senatus cui opponitur onerare senatum summis laudibus*, Vwłóczyć yem poważności/ mníey o nich trzímáć. *Mącz* 461d, 223a; Kto chce/ o nim [o królu] ízembrze/ kázdy go ćwicz/ y pedágogiem íego być chce/ y poważności íego vwłoczy. *SkarKazSej* 659b.

»poważność (sobie) (z)jednać« [szyk zmienny] (2): *SkarŻyw* 511; *Christus* cudámi íobie ziednáł poważność *WujNT* 17.

Wyrażenia: »poważność Kościoła (Bożego)« (4): Widzíłz iáko ten Kościół Auguítyn í. opifuie: z íednoítáynego zezwolenia y zgodney wíary ták wiele narodow po wízytkiem swięcie/ y kázdego wieku/ z poważności tego swiętego Kościoła rozmáitemi cudámi/ nádzieią y miłostí y ítárożytností vgruntowanego *WujJud* 136v, 200v; Iabych Ewángelíey nie wierzył/ by mię poważność kościoła nie porużáá. *WujNT* 655, 9.

»poważność sądu, sądowa« (4:1): Wtore/ íz gdy by winá niebyá braná/ poważność y vtčíwofc Sądu níszczááb/ *GroicPorz* c4; POważność tego Sądu táká íeíth/ íze ná nim ítronie powážney/ żadna odwłoká/ [...] niebywa daná *GroicPorz* i4v, i3, i4v, nn3.

»wielka poważność« [szyk 10:1] (11): *BielKron* 280; *KwiatKsiąż* G3v; *Dignitate excellere*, *Dignitate ceteris excellere*, Mieć poważność więtlzą przed ínzemi. *Mącz* 46b, 307a; Ale ácz wielka zawniży poważność ích [kapłánów starego zakonu] byá/ wízákże nowego Zákonu Kápłani/ wízytki ínzé Kápłány pocźčíwoíciá przechodzą *KuczbKat* 235; ták wielka byá powážność y záwołanie Witołdowo w Polízcze/ z ktorego porády dlugi czás íágieło wízytko ípráwował/ íz Polacy Witołtá więcey níż Krolá czćili y wáżyli *StryjKron* 562; *PowodPr* 51; [*HerbOdpow* D3v, F]. Cf »dla więtlzej powážności«, »ku więtlzej powážności«.

Szeregi: »chwała a powážność« (1): abychmy téż náładuíác woley íwíety íego znalı go [*Chrystusa*] łaskawego miłofíernego krola gdy ítanie w írogoíci maíeítatu íwego: wielkíey chwały a nieskonczoney powážnoíci. *RejPs* 97.

»poważność i mądrość« (1): Ktore tráktaty kiedy/ pacta, foedera, z póítronnými temu Kroleítwu potrzebne ítánowíone bywáły/ gđzieby ófoby Duchowne powážnoíciá y mądroíciá íwą w nich nie przodkowáły? *PowodPr* 20.

»poważność i ochędożności« (1): *Eripere ex ditate ornamenta*, Powážność y ochędożnoíci mieíckie odyáć. *Mącz* 346c.

»poważność i pewność« (1): Piłmá święte Prorockie y Apoftolſkie [...] poważność y pewność fwoię nie od ludzi biorą/ ále łámę w łobie dołtątecźnie [!] máią. *WujJudConf* 27v.

»świadectwo i poważność« (3): áby w Kościele było záchowane wżywánie odpułtow/ ludu Chrześciánſkiemu bárzo pożyteczne y świętych Concilij ſwiadectwem y poważnością pochwalone *WujJud* 92, 28, 240.

»poważność, (i) uczciwość« [szyk 2:2] (4): Acz káždemu Sądowi/ y káždey zwierzchności/ [...] vtciwołc przyłtoi czynić/ wżákźe thy łrządki ku poważności y vtciwołci Sądowej dziwnie káždego pobudzają. *GroicPorz* i3, c4, i4; honorificentia, Poważność vczciwość *Mącz* 157d. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»władza i poważność« (1): Obácź iáká iełt władza y poważność kościoła Bożego/ około chwały Bożey *WujNT* 9. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»poważność i zachowanie« (1): Com dla tego przypomniał/ áby fie lud krześciánſki obaczył/ iáko nierownie wjełtźlą poważność y záchowanie ſwąt w krześciánách/ niź kiedyś w żydach náydowác fie ma. *PowodPr* 51.

»poważność a zacność« (1): ktorzych [pożytków z czytania ksiązek] zaiłte wiele ich iełt/ y wielkich/ á wżakofz wielkiew by by [!] to poważności á zacności rzecz była *KwiatKsiąż* G3v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Wyrażenia przyimkowe: »dla poważności« (3): [i dołożono, że dla poważności, ktorzych nie wiemy, czemu Kondycja ma być ważniejsza, ponieważ swe osiadłości mają, niż drugich, ktorzy z nimi w tym się zrównali. *AktaSejmikPozn* 1587/48.]

~ dla poważności czego (2): (Day Pánie Boże/ áby przy zwierzchności Duchowney ktorey to właśnie należy/ był też [...] y Krol I.M. zwierzchni Pan náłz/ dla wjełtźzey tey łprawy poważności. *PowodPr* 47, 53.

dla poważności czyjej (1): Owa iełliby mieyłce piłmá łámo przez łię nie było iáłnie dowodne/ tedy przynamniey dla poważności tákich wykłádáczow/ łłuzłnie miáłoby być v káždego bącznego przyiemne. *WysKaz* 34.

Wyrażenie: »dla wjełtźzey poważności« (2): Iełli kiedy poboźni przodkowie náłzy/ podobne Akty w kościołách miewáli/ tedy to czynieli dla wjełtźzey poważności mieyłc onych/ áby też do nich rołprawy łwe łtołowali *PowodPr* 53, 47. ~

»ku poważności« (2):

~ *Wyrażenie:* »ku wjełtźzey poważności« (2): BOĆ go [sakrament małżeństwa] łam [Bóg] raczył włtáwić zálečić vmocnic/ A ku wjełtźzey poważności łwą mocą połwięć *MrowPieś* 22; *ArtKanc* N12. ~

Przen [czego] (1) : Pátrzay ná okrąg murow/ y w rum obrocone Theatrá/ [...] To łą Rzym. Widziłz iáko miáłtá ták możnego/ Y trup łzczęścia poważność [!] wypułzcza pierwłzego. *SzarzRyt* D2v.

2. Zrównowáżony sposób bycia, stateczność, godność; *gravitas HistAl, Mącz, Modrz, Cn; dignitas Mącz, Cn; magnanimitas, maiestas, ornamentum Mącz* (16) : *Mącz* 204c; A wżakofz z obudwu łię łtron trzeba obawiac/ iżeby poważność w łprołtną łrogość/ á łkłonność w błazeńską lekkość nieprzemieniáłá łię. *KwiatKsiąż* D4; *WujJud* 136v; [żeby nie była łłába poważność iákoby w Komedyi *CiceroBBud* 2].

poważność w czym (2): *Maiestas orationis, Spániłość y Poważność w rzeczy. Mącz 205a; Phil G4. poważność czyja [w tym: G sb i pron (4), swa (2), ai poss (2)] (8): HistAl B5; GroicPorz b2; BielKron [332²]; Retinere in rebus asperis dignitatem, Nic od poważności fwey nieodłtępic w przeciwny fortunie. Mącz 89a; Maiestatem populi Romani imminuere, Poważność ludu Rzymkiego lżić. Mącz 223b; SkarŻyw 317; wezmi WKM przed się Zygmunta dziada swego powaznosc, aStefana męstwo ActReg 31; SkarKazSej 672b; [Mogł to [Bóg] fpráwić drugie cudo/ że iey [Maryi] do máćierzyńfkiey poważności/ nie zbywáło śliczności pánieńfkiey BzowRóż 51].*

W połączeniu szeregowym (1): roftropność [...] iest nailepżą wżytkiego żywotá ludzkiego rzędzićielką/ przywodząc wżytko ku ftáteczności/ ku prawdzie y poważności ModrzBaz 8.

W przeciwstawiach: »poważność ... bałamuctwo, dowcip, pirzchliwość« (3): Odpowiedział Alexander ftarym rycerzom/ daleko wolę mieć ftarfzych poważność opatrzną/ nizli młodych pirzchliwość nie opatrzną HistAl B5; WujJud 186; [ludzie mówiący pochlebstwa] vżywáią do tego rzemieńflá nie tylko wichrowáthego y rozmáitego dowcipu/ ále też nieiákiey w mowie poważności/ ná kftałt [!] iákoweysi zmyfloney dobroći y wtydu Phil G4.

Szeregi: »dostojność i poważność« (1): Krol (mowi pímo) siedząc ná ftolicy fádow fwoich/ rofprałza wżytko złe/ fámym weyrzenim fwoim. Gdy Páńfka doftoynność y poważność mocna iest: wżytki niezgody wáfze vćiekác y płowác fię mułzą. SkarKazSej 672b.

[»poważność i srogość«: Przetho mężowi w domu pod czás/ wedle ftanu iego/ należy też okázowác poważność y też mierną frogość MrowStadło E3.]

»stateczność, poważność« (1): Trzebá też áby Sędzia [...] w fobie miał/ [...] wymowność/ ftáteczność/ ofoby poważność GroicPorz b2. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

W przén (2) : rzecz iego [mowa ś. Leona] poważna y wfpániáła/ iáką trudno v innych doktorow tráfić/ nigdy z fwey miáry z fłodkości y poważności niewychodziłá SkarŻyw 317.

W połączeniu szeregowym (1): Skromność/ hoyność/ wkładność/ wfpániáłość/ pokorá/ Poważność/ cnoty rózne/ nie czyniły fporá W tym cnym duchu SzarzRyt D.

Synonimy: 1. *baczność, cześć, szacunek, uznanie;* 2. *dostojność, godność, stateczność, statek.*

Cf **WAGA, WAŻNOŚĆ**